

Het Vlaardingse klokkenspel

door Laura J. Meilink-Hoedemaker

Met dank aan het Gemeentearchief van Vlaardingen

Het Vlaardings klokkenspel

Dit artikel op mijn website gaat over het klokkenspel in Vlaardingen. Hoe is het er gekomen, en hoe was het samengesteld. En hoe staat het er anno 2014 bij.

Het carillon

Het gemeentebestuur nam in 1948 het initiatief tot de aanschaf van een carillon. Aanleiding was het 50-jarig regeringsjubileum van Koningin Wilhelmina in 1948. Het raadsbesluit werd genomen in een speciale vergadering op 31 augustus van dat jaar, de verjaardag van de koningin.

Een inzameling onder burgerij en bedrijfsleven in Vlaardingen leverde 40.000 gulden op en de gemeente paste de resterende 25.000 gulden bij. De uurwerkmaker Eijsbouts in Asten kreeg de opdracht, waarschijnlijk pas in 1949.

Reizende beiaard van Eijsbouts Lips

Eijsbouts had tot nu toe klokken betrokken uit Engeland en wilde kort na de oorlog zelf gaan gieten. In de zomer van 1949 lanceerde Eijsbouts een mobiel klokkenspel van 35 klokken, dat op een vrachtauto stond. De zwaarste klok woog 280 kg. Op zaterdag 13 augustus 1949 werd dit gepresenteerd aan de Nederlandse en Belgische klokkenwereld. Onder de aanwezigen waren onder meer Staf Nees, Ferdinand Timmermans en leden van het bestuur van de Nederlandse Klokkenspel Vereniging. Op 31 augustus stond het mobiele carillon in Vlaardingen, waar het werd bespeeld door Kees Roelofs, de blinde beiaardier van de Oude Kerkstoren in Amsterdam. Het programma stond in de Vlaardinger Courant van 31 augustus 1949.

Vlaardings carillon

Voor klokken zwaarder dan 300 kg zocht Eijsbouts zijn toevlucht tot Lips in Drunen. Lips is een fabrikant van scheepsschroeven en beschikte over grote ovens om het klokkenbrons te smelten. Eijsbouts en Lips sloten voor dat doel een maatschap. Op de meeste klokken uit die periode staat dan ook de gecombineerde naam Eijsbouts/Lips vermeld. In de zomer van 1950 was het carillon voor Vlaardingen gereed. Het telde 47 klokken, dat is vier octaven. Het kreeg

de naam 'Oranje-carillon'. De grootste drie klokken kunnen ook luiden. Dat spreekt niet vanzelf. Want carillonklokken hangen stil en luidklokken zwaaien heen en weer. Die drie grote luidklokken kregen de namen Wilhelmina, Juliana en die van de prinsesjes Beatrix, Irene, Margriet en Marijke.

Inwijding van het carillon

Bijna twee jaar na het raadsbesluit, namelijk op 7 augustus 1950, werd het nieuwe carillon officieel in gebruik genomen. Het stadsbestuur was zeer vereerd dat Koningin Juliana, vergezeld van Prins Bernhard, het carillon kwam 'inwijden'. Voor de openingsplechtigheid in de kerk waren 1400 gasten uitgenodigd. Hella Haasse schreef voor deze gelegenheid een gedicht, dat werd voorgedragen door de heer Henk Schaar. Daarna verrichtte Koningin Juliana de officiële openingshandeling door het omzetten van de schakelaars voor de luidklokken. Na een korte episode luiden werd het carillon bespeeld door Kees Roelofs, de beiaardier die een jaar geleden ook in Vlaardingen was opgetreden.

Medaille

Ter herinnering aan de inwijding van het carillon werd een medaille vervaardigd. De zilverfabriek van Begeer in Voorschoten kreeg de opdracht. Alle scholieren kregen een exemplaar met een begeleidend briefje. Ze moesten de medaille op de dag van de inwijding van het klokkenspel om hun nek hangen en hem daarna bewaren als herinnering. De kranten

spreken over een medaille. Volwassenen droegen een reversspeldje met soortgelijke afbeelding.

Handspel en automatisch spel

Het carillon wordt bespeeld via het stokkenklavier. Dit klavier uit 1950 bestaat heden - anno 2013 - nog en wordt omgebouwd tot oefenklavier. Voor het automatisch spel waren er twee houten trommeltjes waarop de muziek gecodeerd werd met verwisselbare stiftjes. Als de trommel ronddraaide haalden die pennetjes hefboompjes over, die in een reeks als een soort kammetje bovenop de trommel zaten. Via elektrische schakelaars werden elektromagneten geactiveerd die aan de achterkant van het klavier aan de toetsen waren verbonden. Eén van de twee trommels was voor het heel uur en kwart over en de andere voor het half uur en kwart voor.

De Vlaardingers moesten een beetje wennen aan het automatisch spel. Maar klachten vanuit de burgerij en de kerkelijke gemeente werden terzijde geschoven na een correcte beantwoording van de ingezonden brieven. Zo vond de kerkenraad dat het automatisch spel Zondagmorgens om half elf de eredienst verstoorde. Maar de gemeente antwoordde dat de muziek van het half uur niet langer duurde dan de elf slagen van het hele uur. En daar was nooit een klacht over geweest. Vanuit de burgerij vond men vier keer per uur automatische muziek wel wat veel van het goede. Beiaardier Cor Don loste dat op door het kwartierspel

van de trommels te verwijderen. Ook hadden de mensen na twee maanden wel genoeg "Ferme jongens, stoere knapen" gehoord. Daarna werden er iedere twee maanden nieuwe liedjes geprogrammeerd, afkomstig uit de bundel *Kun je nog zingen zing dan mee*.

Renovatie 1968

Bij de aanschaf van het carillon in 1950 stond het gieten en stemmen van carillonklokken nog in de kinderschoenen. Het verbaast ons dan niet dat er al in 1968 een grote renovatie werd uitgevoerd. De klokken van de twee hoogste octaven werden vervangen en die van de twee laagste octaven werden bijgestemd. Ook aan het mechaniek werd het een en ander gewijzigd.

Renovatie 1968: klokken terug bij Eijsbouts

Bespelingen

Al in 1950 werd het carillon het hele jaar door twee maal per week bespeeld. Daarvoor kreeg de beiaardier Cor Don uit Schiedam een tijdelijk contract. Hij had sinds de oorlog privé lessen genomen bij Ferdinand Timmermans in Rotterdam. Soms ook speelde Hein de Ligt uit Vlaardingen. Die was pianist en ook hij had lessen gevolgd bij Timmermans. In de zomermaanden werden er vanaf 1953 speciale avondconcerten georganiseerd waarvoor gastbeiaardiers werden uitgenodigd. En dan waren er nog de extra bespelingen op de

verjaardagen van leden van het Koninklijk Huis, de algemeen Christelijke feestdagen, en bijzondere herdenkingen. Daarbij valt de derde zaterdag in juni op, de zogenaamde Vader-Klarendag die is genoemd naar Pater Klaren, de oprichter van de eerste speeltuin in Amsterdam. Nog in 2010 werd in een speeltuin in Hengelo nog steeds een speciale Vader-Klarendag gevierd.

Renovatie 2008

In 2008 is het klokkenspel opnieuw grondig onder handen genomen. De indeling van de klokkenstoel werd zodanig gewijzigd, dat nu ook de basklokken dicht bij de galmgaten hangen. Er werd een grote klok in het basoctaaf toegevoegd, geheel in stijl genoemd naar Willem-Alexander en Måxima.

Er kwam ook een nieuw klavier. Dit is een mix van de Europese standaard wat betreft de verticale afmetingen en het manueel en de Amerikaanse standaard wat betreft de opstelling van de pedaaltoetsen.

Het oude klavier, gedemonteerd

Stadsbeiaardier Bas de Vroome bij het nieuwe klavier